

Tas Latweeschu draungs.

1844. 21. September.

38ta lappa.

Kristihts zilweks un Turks.

Stahst.

(Beidsama vusse.)

Mulei foßtaitees, bet arri apklaunohis greesehs no Raimunda nohst. Winsch labbi gan atsinne,zik tahda pastahwiba un tahds tizzigs prahs, kà Raimundam, bija wehrts, un winsch dohmaja, ka pats ne buhtu wiß spehjis tahdeem mißksteem wahrdeem, un atkal tahdeem draudeem ta atturretees pretti. Turklaft winsch to jo deenas jo wairak sahze turreht wehrtu, ta pehz, ka tas sawu darbu tizzigi un pareisi pastrahdaja. Bet Raimunds täpat winna draudes, kà winna mißkstus wahrdus ne fo ne parahkinaja un ir sawa wehrgu uswalka palikke tahds pats slalts un nelohkams brunnineeks, kahds bijis.

Tä nu pagajje daschi gaddi gan behdig, un Raimunds sawu juhgu panesse, kà wihrs un kà kristihs zilweks. Bet tee zitti pobreji wehrgi ne bij meerä ar sawu frusta:nastu, tee arveen' pasleppen' melleja zellu noraudsicht, kà zeltees kahjäss un sawu wehrgu juhgu nokratiht. Tas zeetjärdigis un beßdeewigs zilweks, kas scheem par usraugu bija, bij' arri weens no teem, kas sawu kristigu tizzibu atmettis un Turku tizzibu peenehmis. Kà jau winsch weeglä prahä sawu kristigu tizzibu bij' atmettis, tä winnam arri ne kahds zits liklums wairs ne bija svehits. Starp teem wehrgrem, kas winna naggöö bij, atraddahs daschi no winna tautas, kam baggati wezzaki; tee winnam bij' fasohlijuschi dauds mantas un tadehl winsch ar teem bij' noruunajis, isdewigâ laikâ sawu fungu to Zid Mulei nokaut, winna dahr-gakas mantas islanpiht un tad ar teem zitteem khpå dohtees us to luggi, kas jau bij' no-verrehts, winnu aißwest prohjam.

Kahd deenä ap walkari Raimunds dahrfa fakkä strahdaja, apleedams sawas jaukas pukkes, kurras apraugoht winsch sawas behdas druszin tä kà aißmirse. Ne tahl no tahs weetas bij' faißti dahrfa-kohki beessi tschuppä fa-auguschi un teem widdi bij' tahda buhda, kà jau daschdeen fungu dahrfs redsam. Schi dahrfa-buhda bija pascham Mulei ta mißfaka weeta, kur winsch allach mehdse apmestees, atwehndinatees un pafnaustees. Raimunds te, sawas pukkes apkohydams, dohmaja us sawu mißlu brahli un scha faißteem behrnecem, kas taggad gan dauds faißtaki buhfschoht isplaukuschi, ne kà schahs pukkes. Us reiss winsch isdärdeja, ka trohlsins zehlehß dahrfa buhdä un ka weens zilweks tur smaggi fungsteja. Us weetas winsch lehze prohjam, islausahs teem beeßeem kohkeem zouri un steidsehs tai buhdä eelfschä. Luhk, tur pats Mulei bij' pee semmes nosweests; zitti kristiti wehrgi winnu tur-reja zeet' un tas Turku tizzibu usnehmis usraugs bij winnam ar zelteem uskrittis us kruh-tim un ar strikka gabbalu darbojahs to noschnaught.

»Leez' winnu meerä! tu blehdigs schkermis!« tä Raimunds scham usfauze un tad tuhlin ar sawu smaggu darba-rihku tam tä likke pa galwu, ka tas us weetas nokritte pee semmes. Tik breesmigs, kà pats laurva un tihri uggunis splaudams, winsch teem zitteem warras dar-ritajeem usblähwe: »Prohjam, juhs blehschi! Ur wiltibu un warras-darbeem ne buhs ne weenam kristitam zilweksam sevi brihwu taisiht!« — un schee fabihjuschees, kà lappas birre pa durwim ahrä; jo erohtsä, ar ko pretti turretees, winneem ne bija.

Mulei ya to starpu atkal bij' fanehmee; jo tee blehdneeki bij' winnam, meegâ fnaudoh, uskluppuschi wirsü. Winsch usfattija, ko drohschais Raimundam bij' darrijis, un dsirdeja to wehl pufsdishwu fleykalvu stennost un assinis walstokes. Tä nu wißi saprattis, winsch wehl drebbedams zehlehß no semmes augschä un Raimundam ap falku krisdams teige: »Ah, paldees tew, tu laipnigais glahbejs mannas dshiwibas! — — — « Bet Raimunds ne peenehme ne kahdu pateizibu ned sätmafsu, un atbildeja scham tik tä: »Karra laukä es lab-

prahrt tevi buhtu nokahwîs, bet no blehscheem un siepkaweeem krishts zilweks glahbi paschu sawu wifsllelako eenaidneeku.«

Muleiam schi Raimunda atbilde stipri kehrehs pee fîrds, winsch wedde to few lihds sawu pills eelschâ un, draudedams tohs blehschus bahrgi sohdikt, winsch Raimundu luhgtn luhdse lai schis, winna dshwibas glahbeis, nu pee winna paleekoht; lai usnemmoht Muhameda tizzibu un tad arri warreschoht ar scha labbumu darrift un dshwoht, kâ schis pats, un kâ pa-nifschöht. Winsch tam rahdija wiffas sawas leelas mantas, tohs jaukus senimes gabbalus, kas winnam peederreja un wiffu to jauku un patihkantu dshwi, kas tad nu arri scham buh-schoht. Bet Raimunds lehnâ prahâ winnam ta atbildeja: »Tu pateesi manni wairak ne zeenitu, neds man wairs ustizzetu, ja es taggod ta darritu, kâ tu gribbi! Redsi, tu gan dohmaji, ka tas blehdis, ko es nu patt nosittu, buhtu tew tas ustizzigakais, tadehâ ka winsch us tawu gribbeschanu tawu tizzibu peenehmis, bet nu tu, gan drihs sawu paschu dshwibu jau paspehledams, dabbuji manniht, ka tas, kas sawu wiffu - svehtaku labbumu pa kahjahn nosweesch, arri pahr wiffu zittu wairs ne ko ne rehkin!« Bet lad nu Mulei tihri ka ap-lunohts palikke zaur to, ka Raimunds ne kahdu pateizibu, nei arri dahwanu gribbeja pee-nemt, tad tas, prohti Mulei, svehredams sohlija, Raimundam wiffu to doht, ko schis nu pats buh-schoht iswehletees. Us to tad Raimunds luhdse, lai Mulei teem zitteem, kas lihds ar to nosittu usraugu winnu gribbejuschi nokaut, peedohtu to leelu grehlu, un atlaistu to gruhtu nahwes-fohdu, ko teem jau bij' nospreedis.

Schi luhgschana tam pateizigam Turkam gan ne patikke, bet — ko bij' darrift? Winsch tak sawa leela praveescha wahrdâ svehredams bij' sohlijs, wiffu to darrift un doht, ko Raimunds prassfischöht; un arri ne gribbedams sawam wehrgam pakkał palikt tahdâ gohda prahrt, winsch teize: »Lai tad arri noteek, kâ tu gribbi. Es tew atdohdu tohs grehka gab-balus kâ kahdu dahwanu; nemm' un darri ar winneem, kâ tew pascham tihk. Bet tu pats arri wairs ne warri buht mans wehrgs; ko tu ihsteni un no teesas marri no man prassfisht, to taggad tew labbâ prahâ schinkoju, prohti — tawu brihwibû! Nemm' no mannahm man-tahm,zik ween tew patibk, un ejj atpakkâ us sawu tehwu semmi un peeminni allasch sawu pateizigu draugu Zid Mulei!«

Preeka pilns Raimunds scho dahwanu labprahrt peenehme; bet wiffas zittas mantas un baggatibas, ko winnam dahuaja, winsch apsinahdeja un til ween sawas wehrga drehbes nehme lihds par peeminnu us teem behdigeem un gruhtemeem wehrgu gaddeem. Ta winsch lihds ar teem zitteem, ko ar sawu drohschibu un mihlestibu bij' glahbis, ta pat no grehka darbeem, kâ arri no breefniigas nahwes, kahpe kuggi eelschâ un alsbrauze pee sawa brahla us Malta - fallu probjam.

Wolfgangs, sawu brahli apraudajis, dshwoja meerigs un laimigs sawu behrnu pulzina. Sawu mihlû brahli winsch arween peeminneja, un teem favejeem allasch nopusfodamees stahstija, kâ mihligi winni kohpâ dshwojuschi, un to winsch til smulki un jauki noslahstija, ka winna dehli tuhlin weens ohtram rohku fneedse un apnehmahs sawâ starpâ ta pat darrift.

Bet kas tad spehj noteilt to preelu, kahds te bija, lad schee mihlodami brahli atkal satikke, lad tas par mirruschu apraudahs Raimunds dshws winna widdu estahjahs, — lad tee taggad wezzi palikluschi brahli ar sawu wehl jaunu buhdamu mihlestibu weens ohtru apkampe, un lad tee Wolfganga jau pœauguschi behrni gawiledanti wissi aplahrt stahjahs — ak! kas to warr aprakstih! Tur winneem pascheem peetrulkse wahrdu, bet ar assarahn ween eesahkumâ farunmajabs! —

Un lad nu pehzak Raimunds bija issstahstija sawu pahrzeestu fuhru likteni, tad brahlis winnam rohku fneedse un teize: »Swehtigi irr tee, kas pee ta Kunga turrahâ zeeti klah! Kristigu zilweku kristigi tikumi wairak ko spehj uswarreht, ne kâ sohbens! — un mahte ar behrneem, rokas salikluschi, teize: »Amen!«

Nu bij' wisseem decsgan ko brihnotees un ko runnaht pahr to, kâ brunnineeks Raimunds atkal pahrnahzis mahjâ; tee aston zitti, ko winsch ar sawu firdibu un mihlestibu no wehrgu buh-schanas bij' atswabbinojis, tee weenadi ween un wiffazaur to issdaudsinaja un is-flaweja to notikkumu. Paschi schahs brun nineeku beedribas preekschneeki sahze Raimundu augusti zenicht un zehle winna tannis sawas kahrtas augustakos gohda ammatôs, par komtuheri.

Tad nu atkal abbi brahli sahze dshwoht pa wezzam, preezigi, mihligi un darbigi ta, ko ne manniht ne mannia, un abbi tee palikke ar laiku par firmeem wezzischeem un Wolfgangas peedshwoja behrnu behrnus, ko abbi lihgsmodamees aufleja.

Tee zitti brunnineeki pa to laiku arween dshwoja karrodami prett netizigeem Turkeem. Raimunds nu wairs ne gahje lihds karrâ, jo winnam dehâ sawa augsta gohda-ammata bij'

ja-paleek mahjā. Us ween reis' atkal bahrgs karschs zehlehs prett teem netizzigeem; jo schee bij' winneem leelu skahdi darrijuisch. Warri dohnaht, ka nu winni degge no dusmibas, teem atreebtees, un luhl' arri isbewahs labbi, tee wehl atwedde diwus fuggus pilnus ar laudim un mantahm, ko eenaideekam atnehmuisch.

Pahr to laimigu uswarreschanu preezadamees, pats brunnineku leelmeisteris like tohs fanemits zeetumneekus pa celahm waddaht lihds paschu winna pilli, kur tad lauschu pulki gawiledami kleedse un preezajahs pahr to labbu uswarreschanu. Pilli bij' wissi brunnas-fungi sapulzinojuschees, nospreest, ka ar teem fanemiteem zilweleem buhs palikt. Raimunds, nu ar gohda wahrdū: komtuhris nosaukis, stahveja pascham leelmeisterim blakku, un dohmigi pahrstattijsa wissu to pulku zeetumneeku; jo te winnam nahze prohtā, ka winsch pats tāpat bij' stahvejis us wehrgu tirgu Ullschihres pilsschētā. Us reis winsch eraudsija to zeetumneeku starvā labdu paschamtu waigu — — un ristigil — — winsch ne bij' krahpees; jo tas bij' — Zid Mulei. Tē stahveja tas stalais Turku wihrs, no sawas behdu nastas fatreetks, un ne spēhje sawas azzis pazelt un us augschu passtattiies. Raimunds ahtri nowilke to leelmeisteri sahnuus, eetschuksteja tam ko aufis; tad atsauze sawu brahli un schis, to wissu finnaat dabbujis, to Turku wihrū par leelu maksu lilkahs nöpirkoht few par wehrgu.

Zid Mulei, dsirdeamus, kas par winnu notikle, teize: »Ne pirz wiś manni, jo es ne buhschu kewim ne kahds strahdneeks, nedis arri paklausigs wehrgs; es esnu no augstas zilts, kas tahdu buhschanu naw wiś mahzijees.«

Wolfgangs tam atbildeja: »Gan tu mahzisees! Laikam mehs kristiti laudis labbaki prohtam sawus wehrgus eedihdiht, ne kā juhs Turki!«

Tā nu Wolfgang's ar to Turku alsgahje us sawu muischu; tur winnam tuhlin nonehme taħs zeetumneeka kehdēs, dewe tam labbu ehdeenu, ar ko atspirdsinatees, un winna wainas, ko us juhru laudomees bij' dabbujis, faschje un labbaki aplobpe. Wolfganga leelbeherni tam atnesse abbolus un ohgas, usklattija winnu itt mihligi un buhtu arr' labprahtrassjuschi, kas tam kaischoht, ja tik ne buhtu tahds skahbs un bahrgs isskattijees.

Kad jau daschas deenas atkal bij' pagahjuscha, tad Wolfgang's pats, pee ta Turka ee-gahjis, to tā ušrunnoja: »Nu tu gan eſſi atpuhtees, un tawas wainas arr' irr fadishjuscha; tad nu eſſini pee darba!«

Mulei nu gahje, bet ar skahbu prahtu. Wolfgang's to aishwedde sawā jaunkā wiħna-kalnā, kur jau dauds zitti strahdneeki strahdaja. Scheitan ne kahds kehdēs eeslehgts wehrgs ne bij' redsams, nedis eri kahds plehsigs usraugs ar garro pahtagu. Preaks un luste tē, tā sakkoht, bij' tee darba meisteri, un kur Muleja aufis bij' eeraduſchahs waimantos un kaulschanas dsirdeht, tur scheitan a:ſkaneja fineelli un lihgħmas dsefħmas.

»Boi tem tiħk, man palihpseht taħs wiħna kalkar u sfeet, un taħs, kas gattawas, no greest?« tā Wolfgang's winna mihligi jautoja. Un schis, tā mihligi luħgts, jau ne warreja leegtees paklausħi, bet mudiggie keħrehs klaht pee darba un strahdaja, kā peeklahjhajha.

Aj karstu puſſdeenās laiku Wolfgang's winna aishwedde atkal atpakkal us weħsu kambari, fuhtija ehdeenu un weħreja kahdas stundas atdussetees. Pehz to atkal wedde us wiħna-kalnu un libds pascham walkaram to uſturrejo labba prahṭa pee darba.

Walkarā, kad faule jau laidahs, Wolfgang's us sawu Turku darba beedri teize tā: »Tu nu uſtizzigi eſſi polihdsejjs man strabdaht; tadebl nu warri libds ar manui lohypā atkal atpuhsteees.« Tā teizijs, winsch to aishwedde us sawu jaunku dahrsa buhdinu, no kurren warreja us paschu juhru nosstattiies. Sché winni nosħdahs us benka un noskattijahs, kā us juhru faule nogahje. Wolfgang's nu isprashja sawu jaunku darba beedri, kahdas waijadisbas deħi schis, kahds augsts wihrs, us juheu deweeb, kad tizzis fakert.

Reebigi un ar skahbu prahiu, sawas dusmas ar warru waldidams, Turks nehmahs winnam teikt, ka effoħt saweem isbeħgħuscheem kristiteem wehrgeem pakkal d'sinnejes, un kad taħs gan drisħ jau panahjis, tad tizzis pats arri no eenaideekem fanemis. Un kad winsch ne warreja gan beigħi subħsetees, kahdi ne-uſtizzami effoħt tee kristiti zilweki!

»Nabbaga wihrs!« tā Wolfgang's winnam atbildeja, »few gan ne bija ne weena dweħsele, kas tevi uſtizzigi mibleja? Ne weens nu arr' temi wairb ne gaida pahreijam un tawie wehrgi nu swiñ preaka-sweħklu, kā tu minn pleħsona eſſi posuddis!«

Mulei ne wahrdū us to ne atbildeja, bet seħdeja, peeri farahwi. »Nedis!« tā Wolfgang's at-tal teize: »tē wissi strahda sawā wallā, ar lusti un ar preaku, kā winneem pascheem tiħk, un wissi man irr uſtizzami un manni miħli no firðs!«

Wairak tei ne warreja farunnatees; jo wezzischa meitas un snoħti ar saweem behrnineem pat labban atnahze. Winni to jau sinnoja, kā teħwam sché walkarōs bij' ta miħlaka weeta, kur lab-

prahf noskattijahs mihlu fauli aiseijam. Tē winni to wezziti preezigi aplenze. Tahs jaunas see-winas fneedse winnam us klehpja sawus sihdamus behriniaus, kas smaididami sawas rohzinas tam steep pretti, un tee zitti leelaki winnam apkehrabs, kur ween peetildami, woi ap kalku, woi ap rohlahm, jeb ap kahjahm; jo ik katis labprahf gribbeja pee mihla wezztehwa preefpeefees. Sirmais wezzitis tē israhdiyahs kā kahds engelis, wifis apkahrt apstahts no zitteem libgsmeeem debesigeemi garreem.

Mulei ne warreja deesgan noskattitees us to laimigu firmu namma-tehwu. Winnam taggad tā bij ap firdi, kā wehl ne kad ne bij' juttis, un winsch kā apstulbis teem gahje pakkal us leelo istabu, kur tee jaunee wihi no darba patlabban bij' pahrnahluochi, un kur ta mihliga, wezza namma-mahtte walkarinai bij' sagahdajuse. Kā firdi aibgrahbts, winsch stahweja, kad firmais namma-tehws beidsot, sawā faines pulzinā eestahjees, wakkara luhgschau turreja, un sawā gultinā winsch scho reis til meerigi un soldi aismigge, kā wehl ne kad.

Tā nu aibgahje deenia pehz deenas, preezigi strahdajoht. Wolfgangans ne wahrdu Turfam ne minneja pahr tizzibu, nedz melleja to atgreest; jo winsch gribbeja to peedishwoht kā schis pats at-sichtu un pee winneem noskattitu un mahzitohs, kahda frechtu darridama ta kristiga tizziba effoht, un pats tikkotu tanni usnemts tikt.

Tas wezzais komtuhris Raimunds sawam brahlam pats to tā bij' emahzijis, kā ar to svecchineeku apeetees, un allasch arnahze aywaijazt, kā ar to ejoh. Bet winsch wehl tam ne rahdiyahs; so wehl ne bij' tas laiks, kad winsch gribbeja tam yashstams dohtees.

Mulei jo deenas jo wairat valikke meerigaks un apradde ar sawu jaunu dsibwi; waigs tam valikke mibligas, un Wolfgangans peederrigus eemihledams, winsch sawu dīsimteni vamasitit aismirse. Winsch wairs ne warreja dsibwoht bes teem behrneem, kas winnu te tā firsnihi mihloja; ik rihts winnam bij' preeks ar teem wezzafeem pee darba eet, preezigi kohpā ar wineem pee galda sebdeht un walkara namma-tehwa stahstus klausites, kas allasch runnaja pahr to, kahdā wehrtibā zilwets no Deewa zelts, — kas tam no-lifts dareht, kahdi tikkumi un kahds tizzibus zilwekeem pasaule. Gan pamasm, bet tatschu ar laiku jo vilnighi winnam ta Turku tumfsa kā svihni no azzim kritte nobst, un firds sahje sit un preezatees pahr Kristus jankahm mahzibahm.

Wolfgangans kahdu reis fleppeni noskattijahs, kā Mulei ar winna leelbehruem dahrsi-istabinā darbojabs. Ta wezzaka meitene tam rabdija kahdu no kohka istaistu krusta-sibni, kā us altara basnīzā reds, kas israhda, kā Pesisitajis vee krusta pessis; scho krustini winnai mahtes mahtes bij' dabhvinajuse dīsimchanas deenā.

— Bet tu nabbagu vipes! — id winna us to Turku teize, tu to Pesisitajis ne pahbst! — Es tem to stahstischu vahrt winnu! — un iē nu tas behrus stahstija, zil pats sinnadams, un tee zitti behrni attal va starpam teize kahds mihligus mahrdus, ko Jesus pats runnajis un ko schee is svechteem ratsieem bij' mahzijuschees galvā.

Mulei klausijahs itt firsnihi, un kohwe stahsift ir to, kā winsch jau sinnaja; jo no kā behrnu mut-tes winnani tas jo assaki krehrehs pee firds un jo gahrdaki un mihligali skanneja.

— Un nu jel opstatti winnu, to mihlu krusta sifsi Pesisitaju, itt labbi! — tā ta meitene wehl saffija: — Luhk!, patte nabhe we preebje winna mihligi waigu vahrgrobsit zittadi. Pabutschko jel arri to bildi it no firds; jo jau pa vissu to laiku, tamehr tu efti vee mums, man ar ween' tā vreeschā nahk, itt kā tu arr' jau buhru kristihs zilwets; jo Jesus pats sakkas: «Pee ta nomanmīhs vissi, ka juhs manni mahzeli esfat, ja jums mihlesteiba irr sawā starvā.»

— Un vahrt wiineem winsch arri behrnu mihloja, — tā weens sehns teize, — un weenreis winsch us saweem mahzelkeem tā saffija: — Laideet tohs behrnuus pee manni mahts, un ne leedseet winneem; jo ta debbesu-walsiba winneem peedere.

Mulei, taggad no tahs weenreigas behrnu runnas firdi kā fatreelks, saffija: — Ja, tas irr teesa, ka juhsa firdis Deewa meers mahjo. Ak tu leelais svehtais Kungs, dohd jel, ka saki dahrga dahwana arri manna firdi mabjas vereu nemm! — Un nu winsch sagrabbe to krusta-sibni, kā ta meitene winnam vreeschā turreja, un raudadams to preede sev vee waiga.

Wolfgangans, fas vissu to bij' noskattijahs, nu nabhe kahf, likkahs ka itt ne ko ne buhru mannijs un teize: — Nu jau visselu gadda laiku tu efti vee mannis. Es tem gribbeju rabdib, kā mehs pehz sawas tizzibas mahzibahm darram ar saweem eenaidneekeem. Tu nu efti redsejis, kā kristihi kāndis dsibroo un darr; nu tu efti brihs un warri eet atpakkat us sawu tehma-semmi; ja tewim pascham patihk.

Mulei, to dīselejus, valikke kā mehms un klausijahs ar stibwahm azzim us to krusta-sibni, kā turreja rohla. Bet tee behrni krehrehs winnam apkahrt un teize: — Ne, tew no buhs muhs attah! Tew wai-jag' vee mums valik; jo tur winnaa semmi tevi ne weens tā ne mihlehs, kā mehs.

Us to rad nu winsch raudadams kritte wezzajam namma-tehwam ap kalku un teize: — Ak, natur-reet manni schē vee jums! ne issatumjet manni attal tanni tulshā nemihligā pasaule. Es gribbu valik per kressitu zilvelu tā, kā tu efti!

Un luhk! tē jau wiineem preefchā stahweja arri wezzais komtuhras fungs Raimunds. — Mulei! — tā tas fause, rohkas issteepis — un schis nu viianu attal pajinne, un abbi, ap kalku kampuschees, ilgi, usgi kā mehmi palikke, un til ween firdis sifri pulsjeja weena prett obtru.

— Tu efti mans glahbeis, mans engelis! — tā Mulei teize: — Tu jau preefch-deendas man dsibwibui glahbi un taggad attal paschui dwehsli efti man isglahbis.

Bet tas deewa-bibija komtuhris, galvu lehni kattidams, atbildeja: — Es to ne eftu darrisjis; jo tē ween tas Kungs irr warrens eelsch wahjeem un Kristus ween irr ta vateehba un ta dsibwiba. — A. L.